

SARKANDROWSKIM SZLAKIEM

PO MORAWACH, CZECHACH I AUSTRII

Spotkania z historią - 21 I 2020 r.

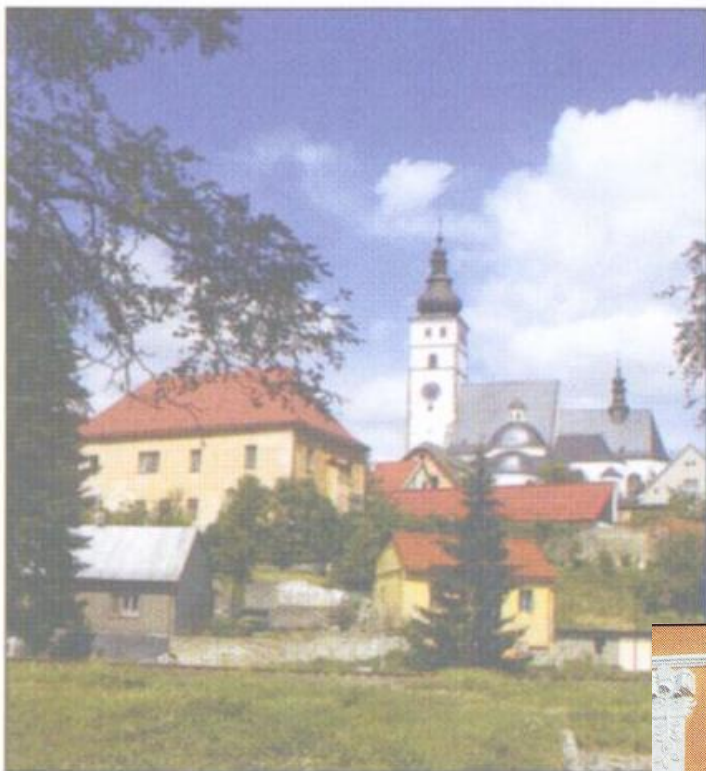
Mapa Moraw z 1627 r.

Słowianie przybyli do środkowej i wschodniej Europy w VII wieku. Obok mitycznego Państwa Samona, stworzyli wielkie Państwo Wielkomorawskie, ochrzczone przez misjonarzy Cyryla i Metodego. Ich inwazja na północ, na ziemie plemienia Wiślan, doprowadziła do zniszczenia grodów plemienia Gołęszyców, w tym grodu w Międzywiciu, uważanego za pierwszy Skoczów. Państwo Wielkomorawskie zostało podbite przez Węgrów w początkach X wieku.

W zachodniej części - na jego dawnych ziemiach - powstało królestwo czeskie, które włączyło w swe granice MORAWY, pozostałość dawnej Wielkiej Morawy. Stolicą północnych Moraw jest Ołomuńiec, zaś południowych – Brno.

Na tej ziemi św. Jan Sarkander spędził większość swego życia – lata nauki i studiów, a potem swej kapłańskiej posługi i tam w Ołomuńcu poniósł męczeńską śmierć. Stąd właśnie na Morawach znajduje się najwięcej pamiątek związanych z jego życiem i śmiercią, tam też najwcześniej – na długo przed wyniesieniem go na ołtarze – rozwinął się jego kult.

PRZYBOR (PŘIBOR, FREIBERG)

Miasto Przybor - widok obecny

O zamożności i pozycji tej rodziny świadczyć może fakt, że jej przedstawiciele przez wiele lat pełnili w tym mieście urząd burmistrza. W interesującym nas okresie byli to: Jirzik Welczowski, który był wybierany w latach 1524, 1536, 1545 i 1551, Wacław (1565 i 1570), Mateusz (1576, 1580, 1581, 1587 i 1588) oraz Jakub Czyon (1610 - 1611, 1611, 1614 - 1615, 1615). Mateusz Welczowski był synem Heleny Sarkandrowej z jej pierwszego małżeństwa. Helena Górecka została żoną jednego z przyborskich Welczowskich. Po jego śmierci wyszła za mąż za Grzegorza Macieja Sarkandra i przenieśli się do Skoczowa. W Przyborze pozostał jej syn, Mateusz Welczowski. Kiedy w 1589 r. owdowiała po raz drugi, wróciła z pięciorgiem dzieci z drugiego małżeństwa do Przybora i tu osiadła na stałe u syna.

W Przyborze i okolicy zachowało się wiele pamiątek związanych z postacią Jana Sarkandra.

Kamienica Welczowskich przy Rynku nr 41, w której Jan Sarkander zamieszkał z matką i rodzeństwem u przyrodniego brata, ma na wysokości pierwszego piętra wmurowany medalion z terakoty z jego podobizną i symbolami męczeństwa. W kamienicy na I piętrze zachował się wąski pokój z jednym wychodzącym na ogród i z kolebkowym sklepieniem. Według prawdopodobnych przekazów tam mieszkał i uczył się przyszły morawski męczennik. Po beatyfikacji, w 1883 r. pokój ten czasowo zamieniono na kapliczkę, a malarz Jozef Svoboda wykonał malowidło na sklepieniu, przedstawiające Jana Sarkandra z

Miasteczko na trasie Frydek-Mistek – Ołomuniec, pow. Nowy Jiczyn . Prawa miejskie ma od 1251 r. Zachował się gotycki kościół z XV w. z wczesnobarokowymi przybudowami, wykonanymi na polecenie bpa Stanisława II Pawłowskiego oraz kościół i kolegium pijarów z końca XVII w. Przy rynku stoi okazała kamienica należąca kiedyś do księcia kardynała Franciszka Dietrichsteina z tarczą herbową na ścianie frontowej. Przy sąsiedniej pierzei rynku, pod numerem 41 stoi starsza od niej dawna kamienica Welczowskich, jednego ze znaczniejszych rodów w tym mieście.

kołem skrzypca i łacińskim napisem na obrzeżu: „Bł. Jan Sarkander będąc na naukach w Przyborze w tym pokoju przebywał. Kaplica ta ku czci jego odnowiona. 1883.”

Przed beatyfikacją w 1859 r. w posiadaniu rodziny ze strony matki – Antoniego Krzesty i jego żony Cecylii z Góreckich - był także stolik z marmurową płytą, przy którym Jan siadywał ucząc się. Jego los od 1914 r. nie jest znany.

Stara szkoła parafialna, w której Jan pobierał nauki w latach 1589 – 1593, znajdowała się przy uliczce biegnącej wokół muru otaczającego kościół farny. Od 1583 r. uczył w niej Jan Zielinka. W 1603 r. przebudowano ją na murowaną, a w 1723 r. ówczesny proboszcz ks. Melchior Tanl przeznaczył ją na kaplicę św. Jana Nepomucena i sługi Bożego Jana Sarkandra. W 1787 r. na rozkaz władz zamieniono ją znów na szkołę, a od 1919 r. jest w niej restauracja.

O zabytkowym charakterze tego obiektu świadczy niewielka kamienna tabliczka z datą 1582 wmurowana w ścianę frontową przy drzwiach wejściowych.

Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP jest budowlą trójnawową z późnogotyckim sklepieniem i zachowanymi XVI-wiecznymi ławkami. Była to druga parafia Jana Sarkandra. W inwentarzu z 1625 r. zachowała się wzmianka o starej komży, która „pozostała po nieboszczyku ks. Janie Sarkandrze, który został umęczony podczas rebelii.” Jeszcze w 1914 r. pokazywano ją wraz ze wspomnianym stolikiem i ornatem na dużej wystawie artystyczno-historycznej w Hołszowie. Obecnie jej losy nie są znane. Zachował się natomiast ornat własnoręcznie haftowany przez Helenę Sarkandrową i подарowany kościołowi w Przyborze w 1583 r., kiedy jeszcze mieszkała w Skoczowie. W tylnej części wypukły haft, przedstawiający Pana Jezusa na krzyżu, z postaciami Matki Boskiej i Jana Ewangelisty. Według tradycji ks. Jan używał tego ornatu w czasie pobytów w Przyborze, a po nim, aż do początków XX wieku wkładali go kaptani z tego miasta w czasie Mszy św. prymicyjnych. W nawie bocznej – po lewej stronie – znajduje się ołtarz

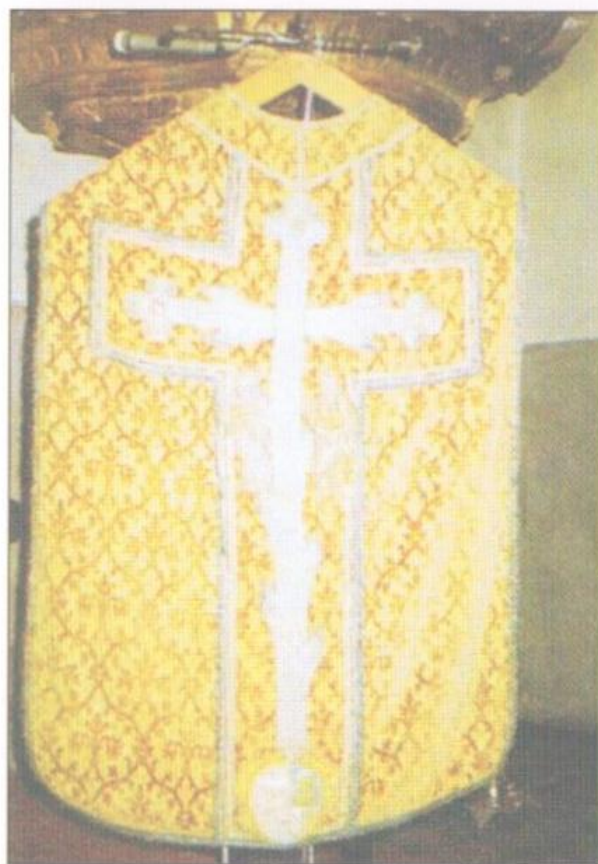
Wieża kościoła pw. Narodzenia Marii Panny w Przyborze. Z prawej – figura św. Jana Sarkandra.

poświęcony św. Janowi Sarkandrowi z dużym obrazem olejnym z XVIII wieku, zaś przy wejściu na plac przykościelny stoi (pierwsza z prawej strony) figura w. Jana.

W Muzeum Miejskim w Przyborze przechowywany jest oryginał medalionu zdobiącego front kamienicy

Św. Jan Sarkander, obraz w bocznym oltarzu.

Ornat ręcznie haftowany przez Helenę Sarkandrową, matkę św. Jana, 1583 r.

Welczowskich oraz archiwalia związane ze św. Janem Sarkandrem i jego bratem ks. Mikołajem.

Muzeum w **Nowym** Jiczynie posiada w swoich zbiorach piękny, stary obraz malowany na desce, z XVIII wieku, przedstawiający św. Jana.

SKOTNICA

Wieś przy drodze do Ostrawy, ok. 3 km od Przybora. Zjeżdżając z niej w lewo na drogę polną, dojeżdżamy do stojącej teraz na skarpie kolejowej małej kapliczki. Obiekt od dawna nie spełnia funkcji sakralnych. Ze znajdującym się w dole źródłem zwanym „Sarkandrowskim” wiąże się przekaz, że Jan Sarkander odkrył je grzebiąc nożykiem w ziemi, kiedy zachodził w to miejsce i tam się uczył. Wody tej - zawsze zimnej i czystej – używała okoliczna ludność jako lekarstwa na febrę i inne dolegliwości.

Kapliczka przy studziencie „sarkandrowskiej”.

KŁOKOCZOW (KLOKOČOV)

Dojeżdżając do Przybora od strony Frydku, mija się po prawej stronie wieś Kłokoczow. Pola wznoszą się tu wysoko nad drogą, a uważne oko zauważy w kępie drzew na szczycie wzniesienia figurę. Kiedyś stała ona przy polnej drodze, teraz otoczona jest wielohektarowym polem. Jest to najstarszy znany posąg Jana Sarkandra na Morawach. Głowę otaczają złociste promienie, w jednej ręce znajdują się krzyż i książka, a w drugiej klucz, symbol tajemnicy spowiedzi. Na postumencie znajduje się łaciński napis: „Czcigodnemu słuźde Bożemu, Janowi Sarkandrowi, wiernemu patronowi Ojczyzny i stanu kapłańskiego, przyborzanie posąg ten kamienny wystawili w r. 1733.”

OŁOMUNIEC (OLOMOUC)

Miasto nad rzeką Morawą, stolica północnych Moraw. Ten warowny gród był już wzmiankowany w X wieku, a od ok. 1063 r. był siedzibą biskupstwa, potem arcybiskupstwa. Prawa miejskie posiada od 1261r.

W 1241 r. Jaroslav ze Sternbergu pod murami Ołomuńca rozbił wojska tatarskie, które po zwycięskiej bitwie pod Legnicą wdary się na Morawy i zmusił je do odwrotu. W 1306 r. został tu zamordowany przez rycerza Konrada Potensteina Wacław III król Czech i Polski. W 1758 r. – w czasie wojny 7-letniej Ołomunieć był oblegany, a następnie przez wiele lat okupowany przez wojska pruskie.

Do najpiękniejszych zabytków należy XIII-wieczny ratusz, przebudowany w XV wieku w stylu renesansowym, z zegarem z 1 poł. XV w., stanowiącym arcydzieło średniowiecznej mechaniki. Z obiektów sakralnych wymienić należy gotycką katedrę św. Wacława z XII – XIII w., przebudowaną potem w stylu barokowym, która w XIX w. odzyskała swą pierwotną, gotycką postać. Zabytkowe są także: barokowy pałac arcybiskupi z XVII – XVIII w., gotycki kościół św. Maurycego, z największymi organami na terenie Rep. Czeskiej oraz duże kompleksy klasztorne z kościołami – jezuicki i dominikański. W rękach tych ostatnich są obecnie kościoły św. Maurycego i św. Michała oraz kaplica Sarkandrowska.

W sąsiedztwie św. Michała znajdowały się kiedyś kolegium i akademia jezuicka, obecnie zaś archidiecezjalne seminarium duchowne, **Sarkandrineum** i **Sarkandrówka**. Wszystkie te obiekty położone są na wzniesieniu stanowiącym najwyższy punkt miasta i przylegają do uliczek wychodzących z rynku.

Gmach Sarkandrineum, widok od placu przy kościele św. Michała.

Konwikt Jezuicki

Medalion z fasady Sarkandrówki z popiersiem św. Jana Sarkandra.

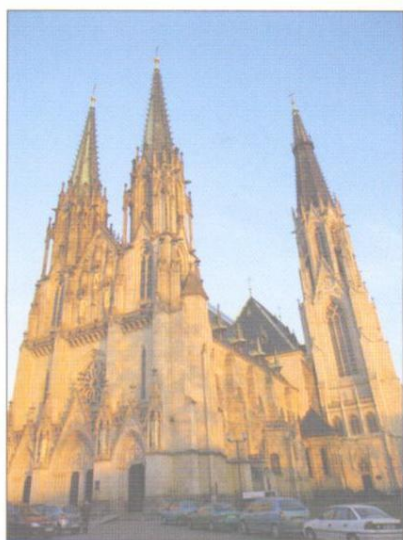
Szkoły jezuickie były tu już w XVI w. W 1567 r. biskup Wilhelm Prusinowski założył akademię jezuicką, a jego następca biskup Jan XIV Grodecki, wyniósł ją w 1573 r. do godności wszechnicy. Biskup Jan II Pawłowski, Ślązak, wyposażył uniwersytet i dodał mu przywilej nadawania szlachectwa za uzyskanie stopnia doktora teologii, prawa czy medycyny.

Jan Sarkander przybył tu z Przybora w 1593 r. i spędził w kolegium i akademii ołomunieckiej 6 lat. Jako uczeń szkoły łańskiejskiej zapisał się w 1596 r. do Bractwa Wniebowzięcia NMP, którego prefektem był wówczas Jan Scyntylla, późniejszy syndyk (sędzia) w Ołomuńcu, obecny w czasie przesłuchań Jana Sarkandra w 1620 r. W 1597 r. przeszedł Jan na wydział filozoficzny akademii, znajdującej się również po zarządzie Ojców Jezuitów. W wykazie studentów tego wydziału z 8 VI 1597 r. widnieje wpis: *Joannes Sarcander Priboriensis Moravus*. Pozostał tam do 1599 r., kiedy z powodu zarazy wszystkie szkoły zamknięto na przeciąg 1 roku. W kilkanaście lat później – 20 XII 1606 r. bp Jan Ch. Civalli sufragan ołomuniecki w katedrze św. Wacława udzielił mu święceń subdiakonatu. W aktach Archiwum książęco-biskupiego konsystorza w Ołomuńcu „Protokollum Ordinatum ab Anno 1599 – 1619” znajdują się daty i miejsca wszystkich święceń Jana i inne związane z nim dokumenty.

Jako więzień znalazł się ks. Jan Sarkander w ołomunieckim więzieniu w lutym 1620 r. i tu już pozostał do śmierci, pochowany w kościele Matki Bożej Śnieżnej na Przedgrodziu.

Gdzie w Ołomuńcu szukać śladów Sarkandrowej obecności i kultu?

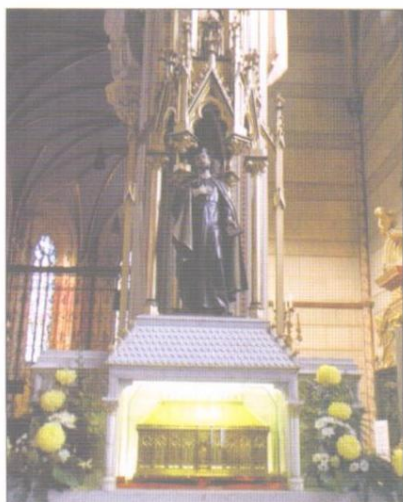
Katedra św. Wacława

Katedra św. Wacława z XII w., przebudowana w stylu gotyckim w 2 poł. XIX w.

Tabliczki na ścianie frontowej, dolna informuje o wizycie Jana Pawła II w 1995 r.

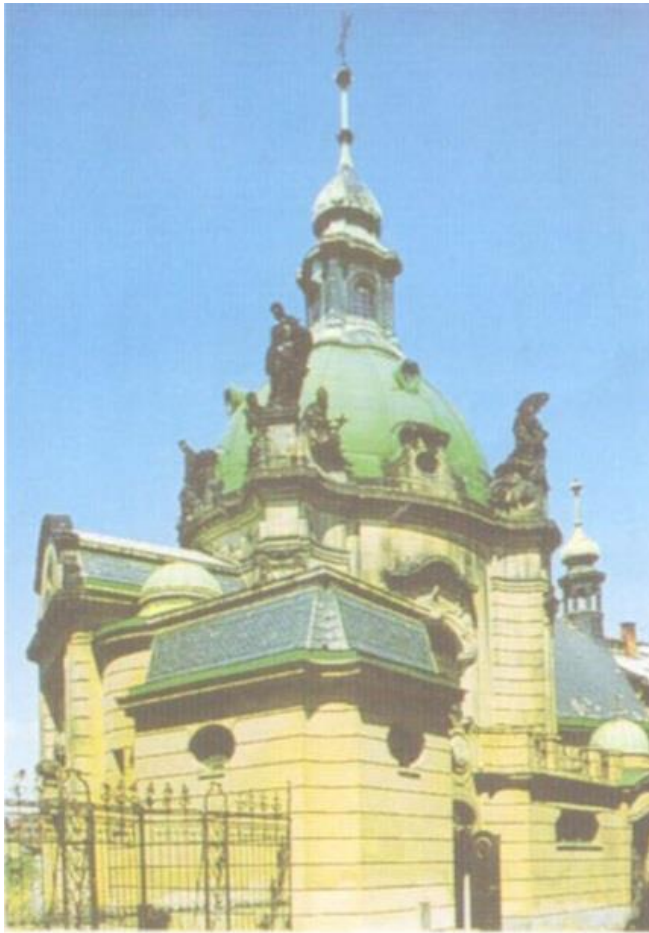
Ołtarz św. Jana Sarkandra z figurą i dwoma relikwiarzami.

Obraz z ołtarza papieskiego w Olomuńcu podczas uroczystości kanonizacyjnych 21 V 1995 r.

Z okazji beatyfikacji w 1860 r. ks. Janowi Sarkandrowi poświęcono boczny ołtarz z prawej strony nawy głównej. Zdobi go figura Męczennika, której kopię wykonano później dla kościoła pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła w Skoczowie. W zwieńczeniu ołtarza i na mensie stoją dwa relikwiarze, przeniesione tu 22 IX 1860 r. – w przeddzień uroczystości pobeatyfikacyjnych – z kościoła św. Michała. Górny ma kształt królewskiej korony i zawiera czaszkę Jana, zaś stojący na mensie ołtarza ma kształt złotej arki i zawiera inne jego szczątki. W podziemiu katedry przeznaczonym obecnie na muzeum sztuki sakralnej znajduje się duże płótno przedstawiające św. Jana na klęczniku przed krucyfiksem oraz drugi – z ołtarza papieskiego z uroczystości kanonizacyjnej 21 V 1995 r.

Kaplica zwana Sarkandrówką

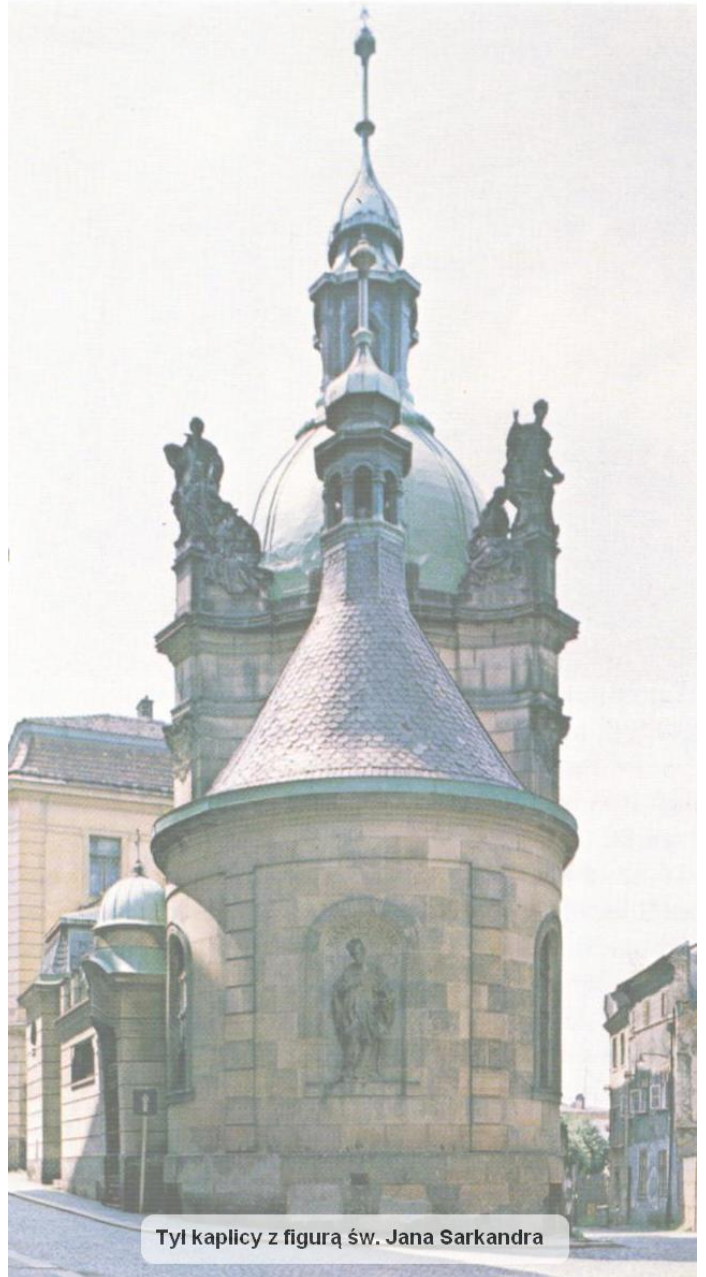
Kaplica św. Jana Sarkandra w Ołomuńcu,
postawiona na miejscu więzienia i katowni.

1704 r. miejski sędzia Ferdynand Jakub Bischoff uzyskał zgodę na urządzenie w tym miejscu kapliczki poświęconej „Wszystkim Świętym Męczennikom”. Odbywały się w niej uroczystości 100. rocznicy śmierci Jana Sarkandra, a w latach 1723 – 1724 powiększono ją do rozmiarów małego kościółka i zwieńczono kopułą.

Od beatyfikacji w 1860 r. zwana jest powszechnie Sarkandrówką i jest to jedna z trzech kaplic poświęconych temu świętemu – obok skoczowskiej kaplicy i drugiej na św. Górze Hostyń.

Kaplica jest dwupoziomowa – górna ma charakter kaplicy z malowidłami za kopułą poświęconymi patronowi i z okrągłym otworem w posadzce, pozwalającym zajrzeć do piwnicy.

Dawne więzienie miejskie z lochem w podziemiach, gdzie torturowano więźniów. Tu odbywał się tzw. proces i męczono ks. Jana Sarkandra w lutym 1620 r. Po 10 latach od jego śmierci loch ten zamieniono na izbę pamięci, a w 1661 r. staraniem Jezuitów ołomunieckich odmalowano go i przyozdobiono. W

Tył kaplicy z figurą św. Jana Sarkandra

Zachowane autentyczne narzędzie tortur "skrzypiec" - z lewej studzienka sarkandrowska

W dolnej części stoi zachowane narzędzie tortur – drewniany skrzypiec, dalej – nagrobek z figurą św. Jana i źródło, które według legendy miało wytrysnąć kocio skały w podłożu lochu, kiedy zapragnął ugasić pragnienie spowodowane gorączką trawiącą ciało po torturach. Przy nim w następnych stuleciach dokonywały się cudowne uzdrowienia. W ścianie dolnej kaplicy w 1622 r. została wmurowana kamienna tablica ufundowana przez braci

Męczennika – ks. Mikołaja Sarkandra kanonika ołomunieckiej katedry i Pawła, mieszczanina przyborskiego, z reliefem przedstawiającym męczenie na skrzypcu i krótki opis śmierci Jana. Pierwotnie znajdowała się ona nad jego grobem w kaplicy św. Wawrzyńca w kościele Matki Boskiej Śnieżnej, a po zamknięciu tego kościoła w 1784 r. została przeniesiona do Sarkandrówki. Druga tablica z łacińskim napisem z 1703 r. zaginęła.

W niszy w ścianie frontowej kaplicy, od ul. Mahlerovej prowadzącej do kościoła św. Michała, znajduje się kamienny posąg św. Jana Sarkandra.

W latach 1993 – 1994 – przed kanonizacją – przeprowadzono restaurację Sarkandrówki, a kopułę pokryto miedzianą blachą. Obiektem opiekują się ołomunieccy dominikanie.

Sarcandrineum

Wzniesione w 1909 r. w sąsiedztwie Kaplicy Sarkandrowskiej. Miało być siedzibą Muzeum bł. Jana Sarkandra. Ostatecznie przekazano je na mieszkania profesorów seminarium duchownego, które znajdowało się po sąsiedzku, zaś zgromadzone pamiątki przechowywane są do dziś na probostwie dominikańskim u św. Michała.

O pierwotnym przeznaczeniu budynku świadczą medaliony rozmieszczone na całej długości pierwszego piętra, przedstawiające sceny z życia i męczeństwo św. Jana. Od strony kościoła św. Michała na ścianie znajduje się kartusz herbowy z inicjałami „JS”.

Kościół św. Michała Archaniola

Po zamknięciu kościoła Matki Boskiej Śnieżnej na Przedgrodziu (1784 r.), grób św. Jana Sarkandra i związane z nim pamiątki zostały przeniesione do tego kościoła w pobliżu kaplicy, zaś szczątki spoczywały tu aż do beatyfikacji w 1860 r.

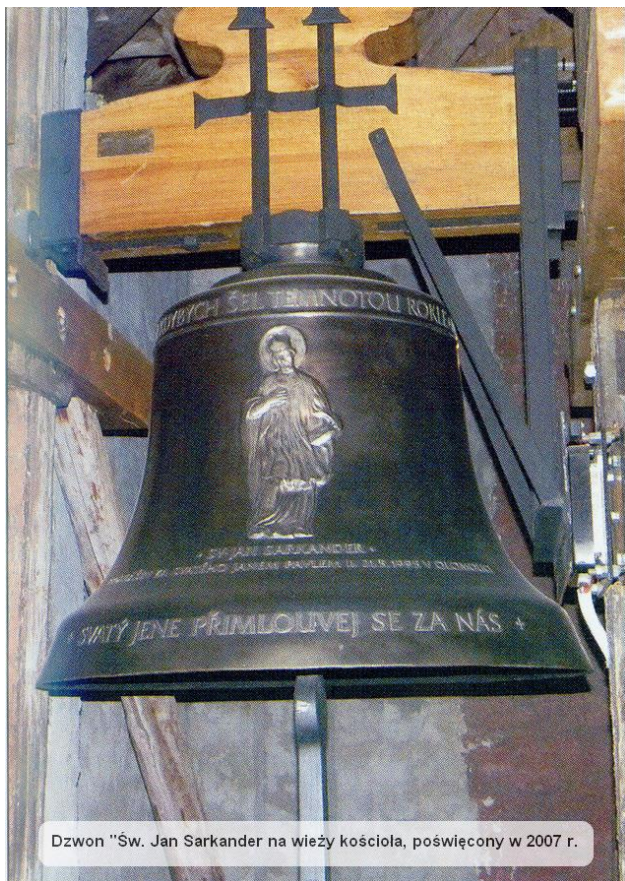
Witraż „Św. Jan Sarkander” nad ołtarzem sarkandrowskim.

Figura św. Jana Sarkandra stojąca w poklasztornym krużganku przy kościele.

Ołtarz św. Jana Sarkandra z obrazem i relikwiarzem w nawie bocznej kościoła.

Dzwon "Św. Jan Sarkander na wieży kościoła, poświęcony w 2007 r.

W tym kościele i przylegającym do niego klasztorze znajduje się najwięcej pamiątek związanych ze św. Janem i jego kultem. Tu 6 maja każdego roku – w rocznicę beatyfikacji odprawiany jest odpust sarkandrowski. Po lewej stronie w nawie bocznej znajduje się ołtarz poświęcony Sarkandrowi, o bogatej dekoracji barokowej, z dużym olejnym obrazem przedstawiającym św. Jana na klęczniku przed krzyżem. W zakrystii przechowywany jest relikwiarz w kształcie monstrancji, w którym umieszczona została kość Męczennika.

W kaplicy św. Aleksego, gdzie modlą się zakonnicy, także jest obraz św. Jana i jego relikwiarz, a w ołtarzu kaplicy dla kleryków I roku seminarium umieszczono obraz ks. Jana jako symbol cnót kapłańskich. W obszernym korytarzu klasztorным wisi dużych rozmiarów obraz olejny przedstawiający scenę przesłuchania i tortur.

Na plebanii dominikańskiej przechowywane są 4 obrazy, przeznaczone pierwotnie dla przyszłego muzeum, które przedstawiają: scenę męczeństwa, św. Jana pogrążonego w modlitwie, portret otoczony obrazami ze scenami z jego życia i męczeństwa oraz jeszcze jeden portret mniejszych rozmiarów.

Barokowa figura św. Jana Sarkandra z kościoła św. Maurycego, XVIII w.

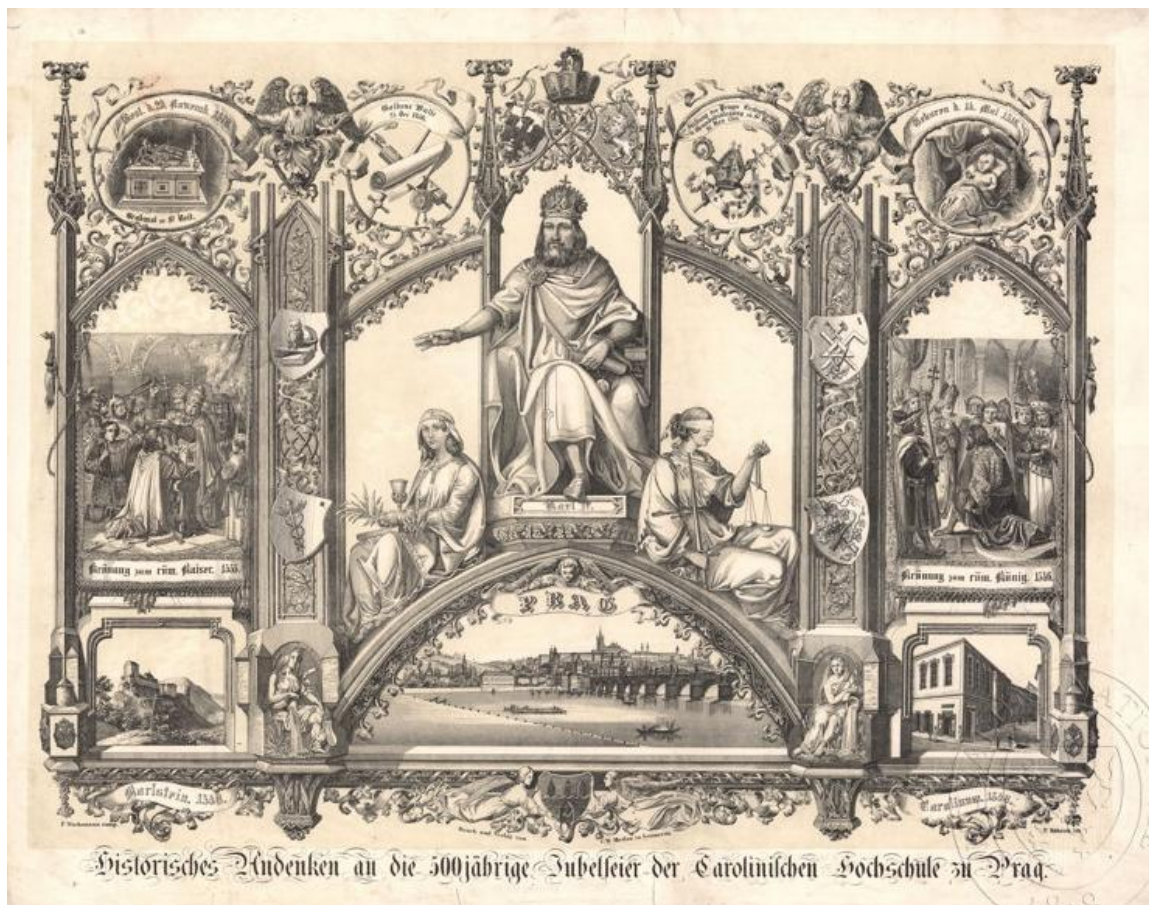

Kolumna św. Trójcy na rynku. Wśród wielu figur znajduje się też statua św. Jana Sarkandra

PRAGA (PRAHA)

Jedno z najstarszych miast Europy Środkowej. Uniwersytet Karola – pierwszy w tej części Europy – został założony w 1348 r. Poniżej rycina wydana na 500-lecie Uniwersytetu Karola.

W 1600 r. - po prawie rocznej przerwie – Jan Sarkander zdecydował się kontynuować studia filozoficzne na tej uczelni. U progu XVII w. były tam już konwikty dla młodzieży akademickiej kierowane przez duchownych, którzy wtedy prawie wyłącznie byli profesorami uniwersytetu.

Zachowały się wpisy Jana Sarkandra w trzech praskich konwiktach. 13 IV 600 r. jego nazwisko zostało wpisane wśród studentów w „Domu Ubogich”, 22 X tego roku w konwikcie biskupim św. Bartłomieja, a 13 V 1601 r. u Jezuitów w konwikcie św. Wacława.

Ks. Jan Florian Hamerschmied we „Wstępie do opisu świetności Pragi” (Prodromus gloriae Praganae, Praha 1723), opisującym m.in. konwikt św. Wacława i jego uczniów, tam mieszkających, wspomina: „Czcigodny kapłan Jan Sarkander, dziekan w Holeszowie na Morawach, okrutnie zamordowany dnia 17 marca 1620 r. przez powstańczych heretyków dla nienaruszenia pieczęci tajemnicy spowiedzi, był uczniem tego konwiktu w r. 1601.”

W archiwach uniwersyteckich zachowane są zapisy, że Jan Sarkander absolwował logikę i fizykę w 1602 r. i uzyskał tytuł bakałarza nauk filozoficznych, zaś 9 V 1603 r. tytuł magistra filozofii.

W 1714 r. na polecenie hr. Voracickiego przed pałacem arcybiskupim w Pradze stanął posąg Jana Sarkandra, dzieło Ferdynanda Brohoffa. W 1764 r. został przerobiony i jako podobizna św. Filipa Neri postawiono go przy nowych schodach zamkowych.

Jan Dukát, zakonnik premonstratów w Želíwie w Czechach, pisząc o wizerunkach Jana Sarkandra na ziemi czeskiej, wymienia m.in. uniwersytet i konwikt św. Wacława w Pradze, gdzie już w 1725 r. były jego portrety. Obrazy Jana Sarkandra wisiały także w kościele Św. Piotra i Pawła w Mielnikach nad Łabą, w Želíwie i wielu innych miejscowościach.

WIELKIE MIĘDZYRZECZE (VELKÉ MEZIŘÍČI)

Miasto na trasie z Brna do Pragi. Zachował się renesansowy ratusz, stara szkoła z 2 poł. XVI w. i farny, dwunawowy kościół z połowy XV w. Gotycki zamek został w 2 poł. XV w. przebudowany, a w poł. XVIII w. dobudowano do niego barokowe skrzydło.

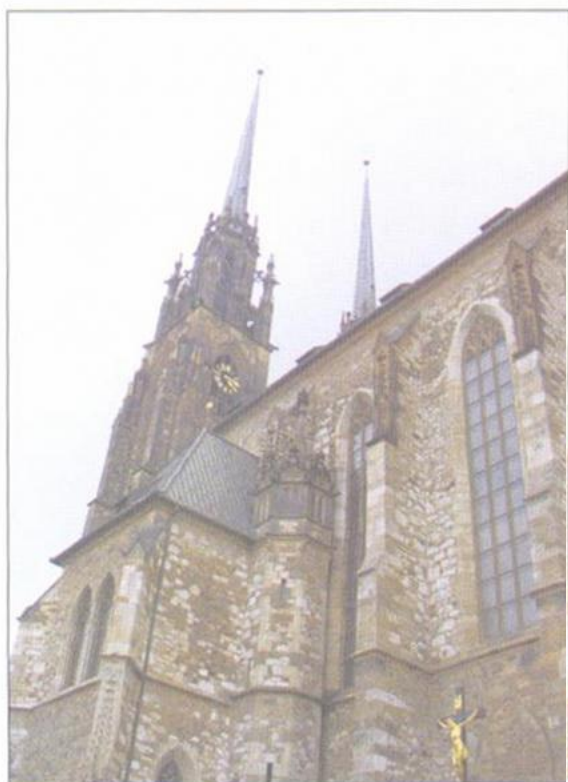
Na życzenie Władysława Berki z Dębu kapelanem zamkowym i proboszczem w szpitalnym kościółku św. Krzyża został ks. Mikołaj Sarkander, starszy brat Jana. Przebywał w Wielkim Międzyrzeczu w latach 1595 – 1599 i 1601 – 1604. W kronice parafialnej z tych lat znajduje się wpis mówiący o napisie na krzyżu w farnym kościele pw. Św. Mikołaja, który wraz z całym kościołem odnowiono staraniem kolatora Wł. Berki, a poświęcenia dokonał 14 VIII 1598 r. ks. Mikołaj Sarkander.

Jan Sarkander jako student w Ołomuńcu i Pradze bywał gościem w Międzyrzeczu. Z tym miastem wiąże się jego krótkotrwałe narzeczeństwo (a może małżeństwo?) z Anną Płachecką, córką tutejszego wielkomieszczanina. 3 IX 1606 r. spisana została umowa przedmałżeńska, a jednym ze świadków podpisanym na zachowanym dokumencie był ks. Mikołaj Sarkander.

BRNO

Stolica południowych Moraw z zamkiem Spilberg, wzmiankowanym już w 1091 r. Prawa miejskie otrzymało w 1243 r. Czeski król Przemysław Otakar II zbudował tu w 1270 r. zamek, siedzibę margrabiego

Moraw, przebudowany w 1620 r. w stylu barokowym. Zachowały się zabudowania klasztoru benedyktynów z XII w., dominikanów z 1270 r. oraz cystersów z XIV w., a także renesansowy ratusz i pałac biskupi oraz barokowy pałac kardynała Dietrichsteina.

Kościół pw. Piotra i Pawła w Brnie

Ks. Mikołaj Sarkander był w Brnie kanonikiem, a Jan Sarkander w kościele pw. Św. Piotra i Pawła otrzymał święcenia – diakonatu 19 III 1609 r. z rąk kardynała Dietrichsteina, a w 3 dni później bp sufragan ołomuniecki Civalli udzielił mu święceń kapłańskich.

Brno, barokowa figura św. Jana Sarkandra w nadstawie głównego ołtarza kościoła p. w. św. Ap. Piotra i Pawła.

Według dokumentów beatyfikacyjnych w Brnie już przed 1720 r. był ołtarz Jana Sarkandra. Obecnie w kościele Św. Piotra i Pawła znajduje się późnobarokowa figura stanowiąca zwieńczenie głównego ołtarza, przedstawiająca bł. Jana w glorii. W miejscowym archiwum przechowywane są dokumenty dotyczące kupna domu w Brnie i winnicy pod miastem na nazwisko Jan Sarkander.

UNICZOW (UNIČOV, MÄHRISCHE NEUSTADT)

Miasto na ptn. zach. od Ołomuńca. Zachowały się mury miejskie z gotyckimi basztami z XIII – XVI w. i bramami – Modelska Brona z XIII w. i Wodna Brona. Gotycki ratusz przebudowany został w XVII w., podobnie jak kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP. Przed kanonizacją Jana Sarkandra, dzięki finansowemu wsparciu kardynała Meissnera z RFN kościół został odrestaurowany, a w 1995 r. przed świątynią stanął posąg św. Jana odlany z brązu. Parafianie uncizowscy posiadali prawa kolatorskie, mogli więc przedstawiać biskupowi swoją kandydaturę na proboszcza.

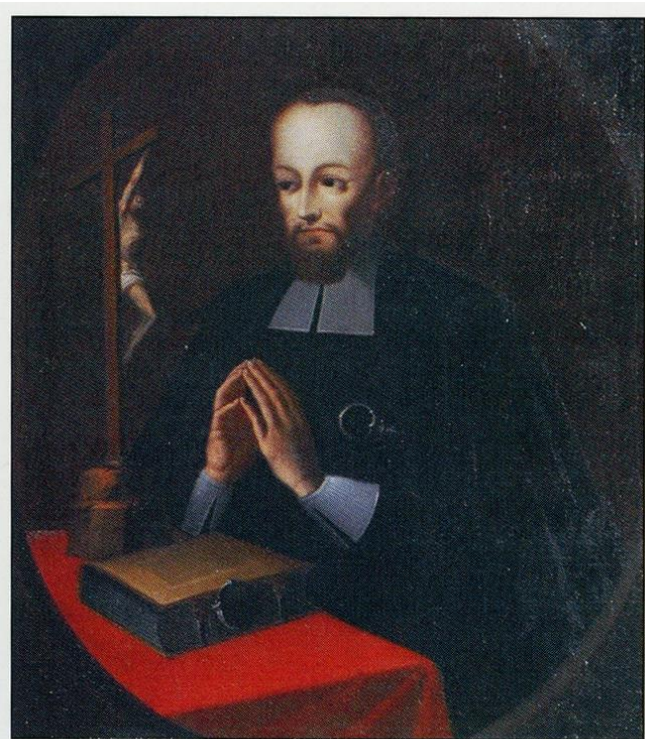
Jak wynika z zachowanej dokumentacji, życzyli sobie na ten urząd ks. Jana Sarkandra. Przebywał to zaledwie 3 miesiące, do czasu aresztowania i uwięzienia w Kromierzyżu w XII 1609 r. Mimo krótkiego pobytu w tym mieście,

Figura św. Jana Sarkandra z 1995 r., w tle kościół Wniebowzięcia NMP

Obraz ze spisem uniczowskich proboszczów od XVI – XVIII w.

Obraz św. Jana Sarkandra w nadstawie ołtarza św. Barbary, uchodzący za wierną podobiznę świętego.

zachowały się liczne pamiątki z nim związane. W środkowej części nawy głównej (strona lewa) wisi portret, który – jeśli wierzyć przekazom – ma być najwierniejszą podobizną Męczennika. W prezbiterium od 1619 r. jest obraz Matki Boskiej Częstochowskiej w pięknej, ozdobnej ramie, który ks. Jan przyniósł ze swej pielgrzymki na Jasną Górę w Częstochowie i podarował swoim pierwszym parafianom w Uniczowie. W bocznym ołtarzu po prawej stronie nawy głównej jest duże płótno olejne przedstawiające wszystkich świętych i męczenników czeskich oraz morawskich, wśród nich także podobiznę ks. Jana ze Skoczowa z atrybutami męczeństwa. Nazwisko Sarkandra znaleźć można także na drugiej pozycji w spisie proboszczów tej parafii (od XVII w.), wykonanym na stylowej, drewnianej płycie, która wisi na głównej ścianie w zakrystii.

Listy, jakie pisał ks. Jan z więzienia w Kromierzyżu do swoich uniczowskich parafian w 1609 – 1610 r. przechowywane są w archiwum w Ołomuńcu.

KROMIERZYŻ (KROMÉŘIŽ)

Miasto w kraju południowo-morawskim nad rzeką Morawą. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1238 r., prawa miejskie otrzymał w 1260 r. W XIII w. zbudował tu swój zamek biskup Bruno z Schauenburga, jeden z dostojników czeskiego króla Otokara II. Od tego czasu miasto należało do biskupów morawskich. Wczesnogotycki zamek przebudowano w 2 poł. XV w., a po pożarze pod koniec XVII w. nadano mu charakter barokowej rezydencji otoczonej ogrodem. W pobliżu znajduje się gotycki kościół św. Maurycego, a wokół obszernego rynku stoją stylowe kamienice z podsieniami i renesansowy ratusz.

22 XII 1607 r. w kaplicy zamkowej w Kromierzyżu Jan Sarkander z rąk kardynała Dietrichsteina przyjął niższe święcenia kapłańskie. W dwa lata później znalazł się w tym mieście jako więzień, aresztowany wraz

Rynek z ratuszem, gdzie w podziemnym lochu więziennym spędził rok ks. Jan Sarkander.

z braćmi przez kardynała na podstawie podejrzenia o pomoc w zorganizowaniu ucieczki z więzienia w Wyszkowie ks. Mikołaja Sarkandra. W lochu pod ratuszem przesiedział rok, stąd słał listy z prośbą o pomoc do parafian w Uniczowie.

Po opuszczeniu parafii w Charwatach pod koniec 1611 r., na życzenie kardynała ks. Jan Sarkander znów przez prawie rok przebywał w Kromierzyżu. Musiał sobie tu zdobyć uznanie jako kapłan, a głównie jako kaznodzieja, skoro w kilka lat później tutejsi wierni zwrócili się do kardynała z prośbą, by

mianował ks. Jana Sarkandra proboszczem w Kromierzyżu.

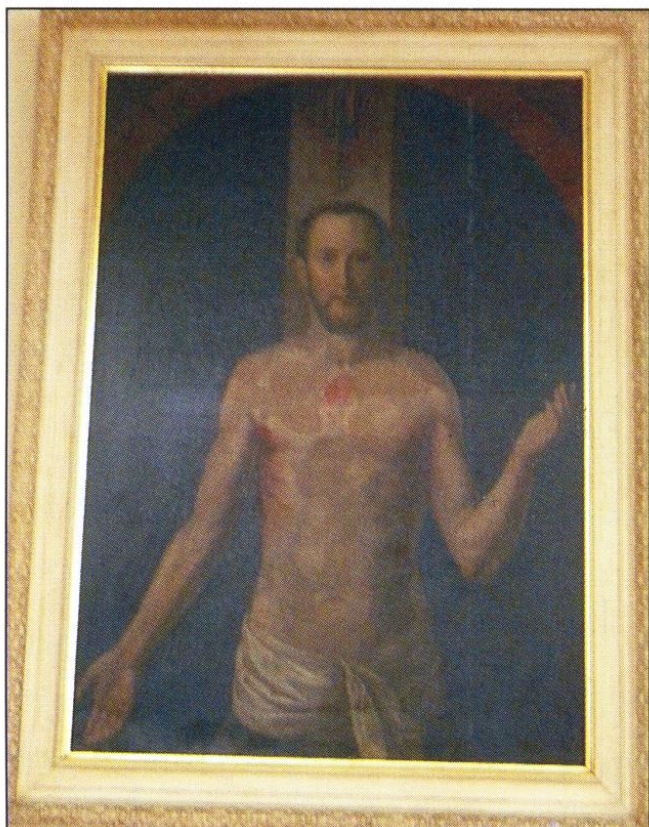
Nie ma już w zamku starej kaplicy, w której Sarkander otrzymał święcenia, ale stoi ratusz, w którego podziemiach był więziony. W zamkowym archiwum zachowały się nieliczne dokumenty związane z jego pobytem w tym mieście, a w kościele św. Maurycego, w którym być może pełnił posługę kapłańską w czasie pobytu w 1612 r., znajduje się ołtarz Jana Sarkandra (po lewej stronie przed prezbiterium) i obraz wiszący w zakrystii.

CHARWATY

Wieś położona przy drodze z Ołomuńca przez Towaczow i Kojetin do Kromierzyża. Posiada kościół z XVI w. – nad wejściem wmurowana jest kamienna tabliczka z łacińskim napisem, informująca, że poświęcił go w 1583 r. bp Stanisław II Pawłowski. W tych latach kolatorem parafii był kardynał Franciszek Dietrichstein.

Ks. Sarkander został proboszczem w 1611 r. na św. Jerzego i pełnił urząd do św. Mikołaja. I tutaj, mimo kilkumiesięcznej posługi, zaznaczył swą obecność na stałe. Od 1711 r. w metrykach spotykane jest często imię Jan Sarkander nadawane dzieciom na chrzcie. Według dokumentów beatyfikacyjnych w kościele w Charwatach był publicznie czczony obraz Jana Sarkandra wykonany w 1731 r., który na polecenie kardynała Troyera usunięto w 1746 r. W spisie inwentarza kościelnego z 1804 r. jest wzmianka o dzwonie, na którego zewnętrznej stronie znajdowały się 3 obrazy z łacińskim napisem: „Ku czci św. Wawrzyńca męczennika, św. Jana Nepomucena męczennika i Czcigodnego Jana Sarkandra. R.P. 1730”. Obecnie na wieży kościelnej w Charwatach wiszą 3 dzwony: środkowy, duży z 1968 r. nosi imię „Maria”, dwa mniejsze

*Męczeństwo św. Jana Sarkandra, kopia Dzwon „Jan Sarkander”
obrazu z Holeszowa.*

po bokach z 1970 r. – „Józef” i „Jan Sarkander” (po lewej stronie).

W kościele na tylnej ścianie pod chórem znajduje się duży obraz olejny na płótnie przedstawiający męczeństwo Jana Sarkandra. Jest to kopia obrazu z Holeszowa, ale bez znajdujących się na oryginale napisów. Według relacji proboszcza, obraz ten sprawiono do kościoła, kiedy został skradziony wcześniejszy. Wykonano go w 1976 r. z okazji czterechsetnej rocznicy urodzin Błogosławionego.

ZDUNKI (ZDOUNKY)

Miejscowość położona ok. 40 km na południe od Ołomuńca. Parafia pochodząca z XIV w. obejmowała 18 wsi. W 1559 r. powstała w Zdunkach gmina Braci Morawskich i dopiero w początkach XVII w. przystąpiono do rekatolicyzacji.

Ks. Jan Sarkander przybył tu z Kromierzyża pod koniec 1612 r. i był proboszczem przez 3 lata, otrzymując specjalne uprawnienia duszpasterza misyjnego. Jego trudna posługa przynosiła efekty i uznanie. W starych księgach parafialnych zachował się własnoręczny wpis ks. Jana, zaś w metryce parafii z 1627 r. jeden z następców Jana Sarkandra, ks. Adam Zemelka nazywa go „Martyr Christi”.

Na plebanii utrzymywano aż do pocz. XX w. bez zmian pokój, w którym mieszkał. Znacznie mniejsze okno wyróżniało go od innych, nowszych. W pokoju tym był obraz przedstawiający Jana Sarkandra trzymającego klucz w rękach złożonych na piersiach, a przed nim zamkniętą księgę z napisem „Sumienie” na okładce. Ks. Józef Merta, który był proboszczem w Zdunkach w czasie beatyfikacji, przekształcił ten pokój w kapliczkę, uzupełniając wyposażenie w ołtarz z relikwiami.

W kościele aż do beatyfikacji przechowywano figurę Jana Sarkandra w komży i birecie, trzymającego w jednej ręce krzyż, zaś w drugiej Ewangelię Św. zamkniętą na klucz.

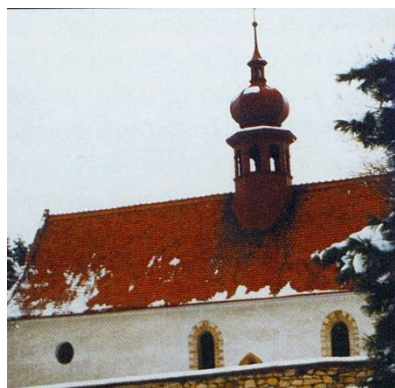
W początkach XX w. kapliczka na probostwie została zlikwidowana, zaś w kościele w nawie bocznej z prawej strony ustawiono ołtarz poświęcony Janowi Sarkandrowi, na którym stoi wymieniona wyżej figura i relikwiarz z dawnej kapliczki. Z boku na ścianie wisi stary obraz Jana Sarkandra z XVIII wieku.

Ołtarz św. Jana Sarkandra z figurą i relikwiarzem.

BOSKOWICE

Miasto położone ok. 60 km na zachód od Ołomuńca, przy drodze z Brna do Pragi. Wymienione po raz pierwszy w 1312 r., powstało u stóp wzgórza, na którym panowie na Boskovicach postawili wspaniały zamek obronny. W 2 poł. XVII w. Boskowice przeszły w posiadanie rodziny kardynała Franciszka Dietrichsteina. Nowi właściciele wzniesli u stóp wzgórza zamkowego okazałą, barokową rezydencję otoczoną parkiem. W najwyższej części rynku wznosi się renesansowy ratusz, a przy przeciwległej pierzei stoi gotycki kościół św. Jakuba, z cennymi płytami nagrobnymi dawnych właścicieli miasta i zamku.

Boskowice były jednym z najsilniejszych ośrodków Braci Czeskich na Morawach. W początkach XVII w. Wacław Morkowski Zastrzižil, właściciel zamku jako katolik podjął próbę rekatolicyzacji miasta. W 1615 r. – zapewne na jego prośbę – ks. Jan Sarkander został proboszczem w Boskovicach. Przebywał na tej trudnej placówce ponad rok. Wtedy do katolików należał mały kościółek pw. Wszystkich Świętych przy cmentarzu na przedmieściu Boskovic. Tu więc odprawiał nabożeństwa dla garstki wiernych, wygłaszał płomienne kazania i przyciągał nowych

wiernych do kościoła. W rok po jego odejściu katolicy potrafili już przejąć kościół parafialny i przystąpili do jego odnowy.

Także w Boskovicach zachowały się pamiątki związane z Janem Sarkandrem. Przed kanonizacją kościółek pw. Wszystkich Świętych został odrestaurowany, ale przy okazji zlikwidowano cmentarzyk, który go otaczał. Obraz ołtarzowy przedstawiający ks. Jana w kapłańskim stroju przy stole, na którym stoi krzyż, w prawej ręce trzymającego księgę z napisem „Sumienie” i podpisany: „Czcigodny Jan Sarkander ze Skoczowa od kacerzów, przepelnionych nienawiścią wiary, zamordowany”, dla bezpieczeństwa przechowywany jest w kościele parafialnym pw. Św. Jakuba (wisi w prezbiterium po prawej stronie). W zakrystii przechowywany jest relikwiarz św. Jana oraz dwa ornaty – zielony i czerwony, których używał jako proboszcz.

Według ks. Teodora Czaputy, w rodzinie ks. kardynała Dietrichsteina w Boskowiach przechowywany był obrazek na pergaminie przedstawiający ks. Jana na wpół obnażonego, przywiązanego do słupa, z popaloną piersią, tak że widoczne były żebra. Z ust Męczennika wychodziły słowa: Jezus, Marya, Anna. U góry obrazka znajdował się napis w

Św. Jan Sarkander, obraz z ołtarza w kościółku pw. Wszystkich Świętych, przechowywany w kościele pw. Św. Jakuba.

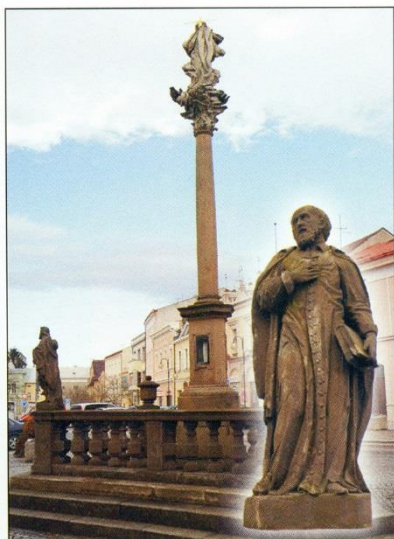
języku niemieckim: „Niepokonany bohater i męczennik Chrystusów Jan Sarkander ze Skoczowa, proboszcz i dziekan w Holeszowie” – zaś u dołu: „Dlatego, że popadł w podejrzenie, jakoby sprowadził Kozaków na pomoc cesarzowi Ferdynandowi przeciw buntownikom, a więcej jeszcze za niezłomne milczenie w sprawie świętej spowiedzi, a najwięcej z nienawiści do wiary katolickiej – od kacerskich buntowników w Ołomuńcu był strasznie męczony i palony, - umarł dnia 17 marca 1620 r.”

Jeszcze droższą pamiątką przechowywaną w tej rodzinie był mały, srebrny krzyżyk, który Jan miał na piersiach w czasie tortur. Na odwrotnej stronie krzyżyka znajdował się mały wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej. Krzyżyk zawieszony na sznurku, umieszczony był w skórzanym woreczku, ten zaś w papierowym, na którym znajdował się łaćski napis sporządzony własnoręcznie przez kardynała: „Reliquie Sarkandrinae” (Szcątki po Sarkandrze). Krzyżyk po śmierci ks. Jana zabrał sędzia Jan Scyntylla i podarował go kardynałowi. Obecny los tych cennych pamiątek nie jest znany.

HOLESZÓW (HOLEŠOV)

Miasto położone na żyznej morawskiej równinie zwanej Haną. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1131 r. Układ urbanistyczny świadczy o założeniu miasta w średniowieczu. Do centrum przylega zamek z parkiem, mający średniowieczne założenie, ale przebudowany w poł. XVII w. w stylu barokowym. Obok znajdował się klasztor Św. Trójcy z kościołem Św. Anny (przebudowanym w poł. XVIII w.).

W 1620 r. w środku miasta stał mały, gotycki kościółek z 2 poł. XIII w. pw. Wniebowzięcia NMP. Hrabia Rottal postawił na tym miejscu w 1708 r. obecny kościół farny pw. Panny Maryi, barokowy, trójnawowy.

Stup morowy na rynku - figura z prawej przedstawia św. Jana Sarkandra.

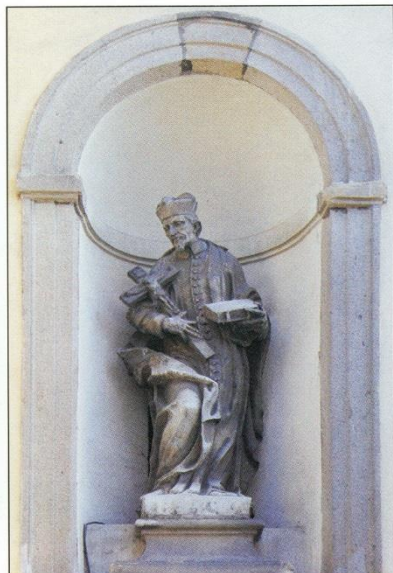

Figura św. Jana Sarkandra w niszy na ścianie frontowej kościoła.

Ołtarz św. Jana Sarkandra z obrazem i relikwiarzem.

Sztandar sarkandrowski.

Od 1430 r. istniała w Holeszowie sekta Braci Czeskich, którzy przejęli oba kościoły. W 1480 r. biskup Wilhelm Nikopolski sufragan ołomuniecki poświęcił kościół na nowo i oddał go katolikom. W 1534 r. Bracia Czescy mając zapewnioną opiekę nowego właściciela miasta – ród Sternbergów – przejęli kościoły i umocnili się. W latach 1573, 1609, 1616 odbywały się w Holeszowie synody tej sekty.

W 1614 r. kupił Holeszów baron Ladislaw Popiel z Lobkowic, hetman Moraw. Jako katolik odebrał kościół farny i po poświęceniu go 3 X 1615 r. przez biskupa Jana Civallego, przekazał garstce miejscowych katolików. Po misjach jezuitkich ściągnął do Holeszowa ks. Jana Sarkandra, który objął urząd 6 V 1616 r.

Na tej swej ostatniej parafii przebywał do 1620 r. Kiedy Morawy przyłączyły się do wojny przeciw cesarzowi, a kardynał Dietrichstein i baron Lobkowic zostali uwięzieni, za zgodą władz kościelnych Sarkander wyjechał na pielgrzymkę do Częstochowy. Na życzenie uwolnionego już barona wrócił w listopadzie 1619 r.

W lutym uratował Holeszów przed pogromem Lisowczyków, a potem opuścił miasto w obawie przed aresztowaniem. Schronił się we dworze Towaczow, należącym do rodziny baronowej Lobkowic. A kiedy musiał opuścić to miejsce, został pojmany w pobliskim lesie w Troubkach i odprowadzony do Ołomuńca.

W metryce holeszowskiej pod r. 1621 zapisano, że proboszcz Jan Sarkander jest męczennikiem, którego katowali innowiercy. Ksiądz Eustachy Schwarz, proboszcz holeszowski od 1669 r., na życzenie hrabiego Rottala napisał pierwszy życiorys Sarkandra. Śmierć hrabiego udaremniła zamiar wydania go drukiem. Ukazał się dopiero w 1712 r. w Brnie pt. Rubinus Moraviae (Klejnót Moraw), w opracowaniu historyka Jana Jerzego Stredowskiego.

Z pamiątek sarkandrowskich w Holeszowie należy wymienić figurę św. Jana Sarkandra stojącą obok trzech innych barokowych postaci świętych na obramowaniu miejskiej studni na rynku. Na frontowej ścianie kościoła stoją w niszach dwie figury – ta z prawej strony przedstawia św. Jana. W kościele poświęcono mu ołtarz w lewej nawie bocznej, z dużym obrazem i relikwiarzem. Po bokach stoją figury św. Anny i św. Barbary, a obok ołtarza wisi stary sarkandrowski sztandar. W poklasztornym kościółku św. Anny także znajduje się figurka św. Jana i relikwiarz.

Pamiętki sarkandrowskie przechowywane są na I piętrze probostwa. Z dwóch obrazów szczególnie cenny jest ten przedstawiający męczeństwo Jana z napisami wokół głowy. Są też stare, gipsowe figurki z XVIII – XIX

wieku.

Zamek holeszowski z „czarną kaplicą”, w której stoi figura św. Jana Sarkandra.

TOWACZOW (TOVAČOV)

Rodowa posiadłość Salmów z zamkiem. Hrabia Weihard Salma był szwagrem barona Ladislawa Lobkowica, właściciela i kolatora holeszowskiej parafii. Tu więc schronił się ks. Jan Sarkander poszukiwany w lutym 1620 r. przez Waclawa Bitowskiego, najwyższego samozwańczego sędziego Moraw.

TRUBKI (TROUBKY)

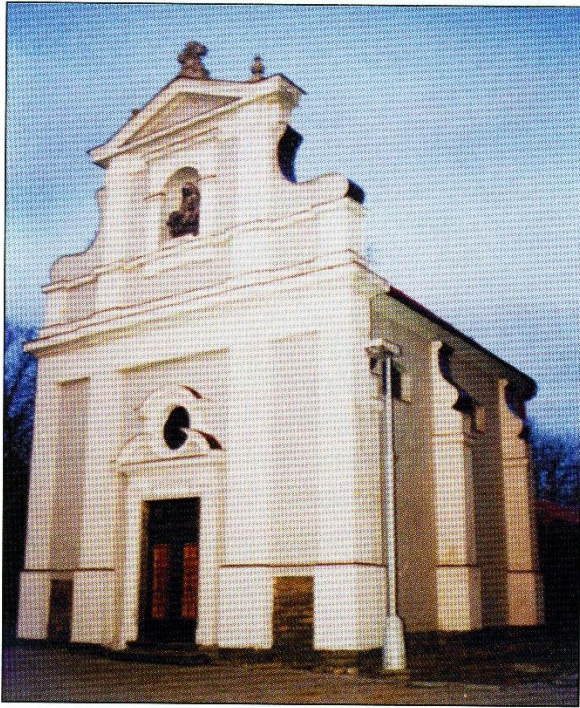
Wieś koło Towaczowa. Uchodząc z dworu Slamów, ks. Jan Sarkander schronił się w lesie Grygoczowskim w niedalekich Troubkach. Tam został zdradzony, pojmany i w kajdanach odprowadzony do Ołomuńca.

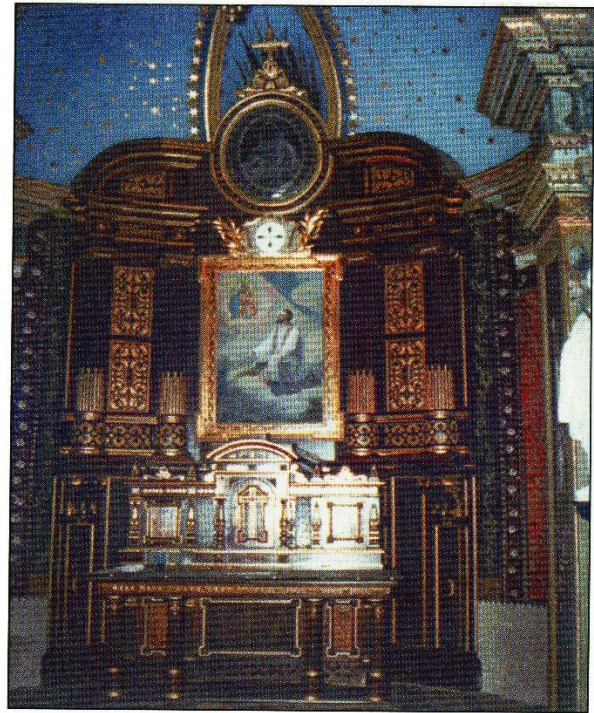
W miejscu aresztowania rósł dąb, na którym wisiał obraz Ukrzyżowanego i tabliczka z łacińskim napisem: „*Hic locus capturae Venerabilis Patris Sarcandri*” (Tu jest miejsce pojmania czcigodnego księdza Sarkandra). Drzewo zostało ścięte po I wojnie światowej, a miejsce pojmania upamiętnia teraz posąg Jana Sarkandra z białego kamienia, opisany na postumencie, stojący przy drodze do Towaczowa.

HOSTYŃ (HOSTYN)

Święta góra Morawian, zwana często Morawską Częstochową. To Sanktuarium Maryjne zostało zbudowane na górze niedaleko Bystrzycy, gdzie Waclaw Bitowski, prześladowca św. Jana Sarkandra miał swój dwór. Na górze – na lewo od świątyni – stoi kaplica poświęcona Sarkandrowi. Ściany i strop pokryte są freskami przedstawiającymi sceny z życia Jana. Przed kanonizacją także ta kaplica została gruntownie odrestaurowana.

Kaplica św. Jana Sarkandra.

Wnętrze kaplicy z ołtarzem.

AUSTRIA

GRAZ

Stolica Styrii, od 1586 r. siedziba uniwersytetu. 16 IX 1604 r. Jan Sarkander, absolwent praskiego uniwersytetu został przyjęty do konwiktu im. Fredynanda Ojców Jezuitów. Własnoręcznie wpisał się w poczet bractwa Zwiastowania NMP. W Księdze Pamiątkowej konwiktu znajduje się notatka ówczesnego

przełożonego ojca Antonina Feilhamera: „*Jan Sarkander na tutejszej wszechnicy otrzymał stopień doktora św. teologii.*” Poniżej dziedziniec uniwersytetu założonego przez Jezuitów w 2 poł. XVI wieku.

Jezuita Michał Bombarelli wydał w Grazu w 1727 r. książkę w języku łacińskim: „*Jedenastu akademików z Grazu purpurą własnej krwi ozdobionych*”, w której wymieniony został „... *Jan Sarkander, który doskonałą znajomością nauk teologicznych budził podziw u wszystkich.*”

REJM

W tutejszym klasztorze cystersów znajduje się obraz przedstawiający trzech absolwentów uniwersytetu w Grazu, którzy zginęli jako męczennicy – Jana Sarkandra (przedstawionego z kluczem), Marka Križa, który zginął w 1619 r. w Koszycach wraz z Melchiorem Grodzieckim oraz Zachariasza Anthela.

FRONLEITEN

Miejscowość niedaleko Grazu, gdzie w klasztorze Jezuitów znajduje się stary obraz olejny przedstawiający św. Jana Sarkandra. Pod obrazem jest podpis: „*Jan Sarkander wstąpił 16 września 1604 r. do konwiktów w Grazu i stał się zaszczytną ozdobą akademii im. Ferdynanda*”. Jan wyobrażony jest na nim z otwartą księgą, twarzą zwróconą na krucyfik i z kluczem w ręku.

Bibliografia:

Ks. Teodor Czaputa, *Życie i śmierć męczeńska bł. Jana Sarkandra, Dziedzictwo Bł. Jana Sarkandra dla Ludu Polskiego na Śląsku, Cieszyn 1920,*

Św. Jan Sarkander. *Życie i kult*, Muzeum im. G. Morcinka w Skoczowie, Skoczów 1995,

M. Warzywoda, *Śladami Jana Pawła II po Polsce. Skoczów, Almanach Miast Papieskich*, Bellona, Warszawa 2008,

H.Szotek, D.Hartlova, Skoczów – Olomuniec. Dziedzictwo historyczno-kulturowe św. Jana Sarkandra, UMiG Skoczów, Cieszyn 2015,

Jan Sarkander a jeho doba, Vlastivědné museum w Olomouci, 1955,

P. Zatloukal, J.Z. Charouz, V. Hyhlik, Olomouc. Kaple bl. Jana Sarkandra, Velehrad 1992,

Kněz a Mučedník Jan Sarkander. Sborník ke svatořečení, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1994,

Uničovský kostel Nanebevzetí Panny Marie a Jan Sarkander, Uničov 2009.